

Adrian Severin

16 hrs ·

Parteneriatul strategic româno-american în contextul dezordinii post bipolare

(intervenție la Masa rotundă cu tema „SUA și ordinea mondială în epoca post Război Rece” – Universitatea „Titu Maiorescu” / Facultatea de Științe ale comunicării și relații internaționale, București 23 octombrie 2019)

- teze / idei principale –

PAX AMERICANA – MĂRIRE ȘI DECĂDERE

1. Când vorbim despre ordinea mondială post Război Rece, gândul ne duce la „lumea construită de America”. Încetarea (nu știi dacă putem spune terminarea) Războiului Rece a reprezentat punctul culminant al „secolului american” (un „secol scurt”) început odată cu intrarea SUA în Primul Război Mondial și lansarea celor 14 puncte ale Președintelui Wilson.
2. Perioada de glorie a acestei ordini se încheie odată cu dărâmarea celor două turnuri gemene de la New York, în 2001, când pentru prima dată în istorie s-a activat, fie și numai simbolic, articolul 5 al Tratatului de la Washington, iar decadența ei își are debutul odată cu refuzul Consiliului de Securitate ONU de a autoriza intervenția militară în Irak, împotriva regimului lui Saddam Hussein, presupus dar nedovedit deținător de arme de distrugere în masă, solicitată de administrația Bush Jr, pentru a deveni certă odată cu criza economico-financiară din 2008, amorsată de falimentul băncii Lehman Brothers. Ordinea la care ne referim poartă numele de „pax americana”.
3. Cei trei piloni ai pax americana au fost: i. pacea înarmată (SUA garanta cu puterea ei armată intervenția oriunde în lume pentru anihilarea oricărei amenințări la adresa securității și stabilității locale, regionale sau globale); ii. libertatea comerțului; iii. drepturile omului (apud Robert Kagan).
4. Teoria americană a drepturilor omului (împărtășită de întregul Occident euro-atlantic și impusă după Războiul Rece la scară globală, cu pretenția de a avea valoare universală) a produs conceptul de „suveranitate individuală”; pe care l-a desprins de suveranitatea națională și l-a așezat deasupra acesteia, intrând astfel în coliziune cu teoria westphaliană a suveranității, asumată și apărată de statele Eurasiei (incluzând aici și statele Europei centrale și orientale), pentru care suveranitatea națională este primordială, drepturile individului fiind definite și exercitate exclusiv în interiorul și cu respectarea ei.
5. În politica internațională, pax americana a promovat neoconservatorismul. Principiile neoconservatorismului american sunt: i. organizarea politică internă a statului îi determină manifestarea externă; ii. securitatea democratică este rezultatul organizării democratice a statelor și ea exprimă principiul potrivit căruia statele democratice nu intră în război unul împotriva altuia; iii. evoluția statelor către democrație prin acte de inginerie politică internă nu funcționează, cu atât mai mult cu cât regimurile autoritare nu cedează niciodată voluntar locul celor liberal-democratice; iv. instituțiile internaționale sunt ineficiente în ceea ce privește modificarea organizării interne a statelor, întrucât ele sunt dominate de producătorii de insecuritate; v. intervenția externă a marilor puteri democratice pentru schimbarea de regim al puterilor nedemocratice este, prin urmare, legitimă, mijloacele folosite fiind scuzate de scop – asigurarea păcii universale. (apud Francis Fukuyama).
6. În relațiile economice internaționale, pax americana a promovat neoliberalismul. Principiile neoliberalismului american sunt: i. piețe globalizate prin desființarea barierelor tarifare și netarifare; ii. stat minimal (nonintervenționism, nonprotecționism, deregularizare) fără activitate economică directă („statul este problema, nu este soluția”); iii. politici macroeconomice (controlul inflației, șomajului și dezvoltării economice prin măsuri fiscale, cvasifiscale și bugetare) aplicate fără a utiliza pârgھیile economiei reale (agenții economici cu capital de stat) în scopul realizării parametrilor macroeconomici. (apud Milton Friedman)
7. Neoconservatorismul în ordinea politică internațională și neoliberalismul în ordinea economică internațională au constituit substanța așa numitului „Consens de la Washington”, proclamat imediat după încetarea Războiului rece și abolirea sistemului mondial bipolar, consecutiv dispariției blocului sovietic și sabordării URSS.

8. Disparația bipolarismului, caracteristic Războiului Rece, a deschis disputa dintre unipolarism și multipolarism.

9. Unipolarismul s-a instalat spontan, în contextul unei duble confuzii: i. pe de o parte, confuzia făcută de SUA între dorințe și realități – SUA a crezut că Rusia (sovietică) oferă capitularea, pe când ea oferea doar armistițiul; b) pe de altă parte, confuzia între rezolvarea tactică a luptei contrariilor prin dispariția unuia din adversari și rezolvarea sistemică a acestei lupte, care implică legitim dispariția ambilor adversari.

10. S-a argumentat că unipolarismul ar fi superior formulelor de ordine bi și multipolară întrucât acestora le-ar fi inerentă tensiunea interpolară, în timp ce prevalența unui singur pol de putere ar oferi coerență și stabilitate sistemului. Bipolarismul ar fi asigurat pacea mondială numai în condițiile speciale ale terorii nucleare (apud Robert Kagan, Tony Blair). Problema constă însă în aceea că ordinea unipolară, presupus ideală, nu este durabilă.

11. Unipolarismul s-a dovedit a fi instabil. Această instabilitate este rezultatul oboselii gardianului universal. Avem de a face cu o aplicație particulară a teoriei privind decăderea imperiilor atunci când acestea ajung a cheltui pe perioade îndelungate, prea mult pentru securitate și prea puțin pentru dezvoltare (apud Poul Kennedy)

12. Ordinea unipolară s-a prăbușit la fel de spontan precum a apărut, inclusiv sancționând refuzul SUA de a înțelege că polul capitalist nu poate supraviețui fără a se reforma, dispariției polului comunist al sistemului bipolar. Dispărută fără moștenitori, această ordine a lăsat în urmă o imensă dezordine mondială, sincopată de nesfârșite conflicte între centre de putere asimetrice cu reacții adesea impredictibile.

DETERMINISMUL STRATEGIC AL PARTENERIATULUI ROMÂNIA-SUA

13. Parteneriatul strategic româno-american s-a născut în condițiile ordinii mondiale unipolare. De aici o primă concluzie: el nu este adaptat multipolarismului asimetric.

14. Un parteneriat strategic presupune congruența obiectivelor strategice ale partenerilor. Aceste obiective nu sunt însă imuabile. Când obiectivele se modifică asincronic congruența dispăre și baza strategică a parteneriatului dispăre odată cu aceasta.

15. Care erau obiectivele strategice comune ale SUA și României la data nașterii parteneriatului lor strategic? Acestea erau: i. reconcilierea istoriei europene cu geografia europeană („Obiectivul comun al SUA și României este construirea unei Europe care este liberă, unită, pacifică și prosperă.” – Madeleine Albright la întâlnirea cu Adrian Severin, 21 aprilie 1997); ii. imposibilitatea apariției unui nou Pact Ribentrop-Molotov; iii. împingerea și menținerea Rusiei în spatele unor granițe „naționale” care să îi confere un statut maxim de putere regională, cu excluderea oricăror ambiții globale; iv. globalizarea NATO.

16. Pornind de la aceste obiective strategice comune, România putea să se definească drept pilon central, cel puțin, în componenta periferică a strategiei globale americane și să ofere o inserare utilă în strategia regională a SUA la Marea Neagră, Gurile Dunării și în Europa centrală, de est și de sud-est.

17. Pentru a da consistență și temei real acestei oferte România a încercat să se profileze ca lider regional și să creeze un sistem de parteneriate strategice în vecinătatea imediată și apropiată, și de trilaterale cu potențial de extindere în format mai mare, apt a conferi participanților (central, est și sud est europeni): i. un spor de putere în negocierile cu Occidentul euro-atlantic; ii. garanții de securitate chiar și în afara alianțelor occidentale, în condițiile unei posibile redeșteptării a ambițiilor globaliste ale Rusiei; iii. capacitatea de a fi furnizori iar nu a consumatori de securitate la scară universală.

18. Poziția de lider (leadership) era concepută ca un centru de iradiere sinergetică cu acțiune centripetă al unei rețele de actori cu obiective comune pe termen lung. România nu își propunea să comande (ceea ce era nerealist) ci să faciliteze: i. adunarea pe poziții comune sau compatibile a unui număr cât mai mare de actori locali / regionali; ii. comunicarea dintre ei; iii. precum și compatibilizarea și coordonarea acțiunilor vizând toate aspectele securității (în special nonmilitare) astfel încât rezultatele demersurilor lor individuale concertate să sporească performanța cumulată,

iar demersurile lor comune să aducă fiecăruia beneficii suplimentare.

19. România mai concepea și o rețea mondială de lideri (sub)regionali, precum și rețele de parteneriate strategice ale unor lideri (sub)regionali având o relație strategică cu superpartenerul global, respectiv SUA.

20. În perioada de referință aliniamentul de securitate conceput de SUA traversa Balcanii, pornind din Albania, Marea Neagră și Transcaucazia, pentru a ajunge în Marea Caspică. Flancul acestui aliniament trebuia întărit și apărat de trilaterală România-Ucraina-Polonia (așa se înțelege de ce tratatul politic de bază între România și Ucraina era esențial), iar spatele asigurat de trilaterală „spate în spate” („back to back”) România-Bulgaria-Turcia și România-Bulgaria-Grecia. Dincolo de acestea se plasa „noua ordine” americană a Balcanilor de Vest, în care România putea juca un rol de moderator al reacțiilor explozive generate de „strategia albanizării” avansată de Washington. (Ceea ce a și făcut efectiv în Albania și Serbia.)

21. Cu asemenea obiective și pe asemenea baze parteneriatul strategic româno-american și-a stabilit, în octombrie 1997, în întâlnirea dintre ministrul de externe român și asistentul Secretarului de Stat american, Mark Grossman, următoarele instrumente și următorul mod de operare: comunicarea, consultarea, concertarea și cooperarea, cu referire la toate demersurile strategice ale partenerilor (Regula celor patru “c”).

22. Ulterior, inclusiv ca urmare a eșecului american pe aliniamentul descris (a se vedea închiderea drumului caucazian, complicațiile din Balcanii de Vest și evoluțiile din Orientul Mijlociu extins, cu precădere în Irak), ruta strategică a SUA a coborât spre sud, pentru a porni din Mediterana de est și a ajunge în Asia Centrală. De câțiva ani (după „primăvara arabă”), traseul s-a schimbat dinnou deplasându-se și mai spre sud, respectiv în zona Arabiei Saudite, Golfului Persic și a Oceanului Indian, pentru a forma un clește cu frontul principal americano-chinez din Pacific.

23. În timpul acesta, sub presiunea Germaniei, toate structurile de rezistență și rețelele de siguranță clădite de România în vecinătatea sa europeană, au fost demolate. Germania era interesată de o Europă centrală cât mai fragmentată, cu sensibilități și agende geopolitice cât mai diferite (dacă nu chiar divergente), pe care să o poată controla și tranzacționa profitabil prin aranjamente cu alte puteri. Aceasta a desființat cu totul baza reală a parteneriatului strategic româno-american. Fără ea, ce mai poate fi acest parteneriat astăzi? El se reduce la dimensiunea sa militară, care și ea este abordată în condițiile abandonării modului de operare convenit inițial, bazat pe regula celor patru “c”, pentru a transforma România într-un fel de “portavion” american.

24. Brexitul, pirueta neo-otomană a Turciei și refacerea tandemului germano-rus, constituie noi motivații posibile pentru refacerea parteneriatului strategic România-SUA. Inițiativa celor trei mări este expresia acestei motivații regăsite.

25. De asemenea, un nou interes strategic comun al SUA și României, în contrast cu punctul de plecare al parteneriatului, este realizarea unui acord strategic ruso-american. Pentru SUA acest acord este necesar întru gestionarea marilor sale sfidări globale. Pentru România el este dezirabil întrucât poziția sa de țară plasată pe linia întâi a confruntării Occidentului euroatlantic cu Rusia sau chiar cu Eurasia, constituie o amenințare majoră la adresa securității naționale. Orice alt acord similar al Rusiei cu o putere vest-europeană ar fi în detrimentul României, el trasând inevitabil o nouă linie de demarcație în Europa, care ar putea chiar tăia în două teritoriul românesc.

26. Pe de altă parte, deplasarea interesului american spre Pacific pune România în disconfort strategic. România nu are nici un interes strategic în a se confrunta cu China sau Turcia (și la limită, nici cu Iranul). Ba dimpotrivă. Asistăm astfel la o divergență strategică tot mai periculoasă între cei doi parteneri strategici.

27. Încercarea unor cercuri americane de a o depăși prin controlul politicii românești cu instrumentul justiției politizate și a altor metode specifice războiului hibrid nu poate rezolva problema, care este una obiectivă, iar nu subiectivă.

28. Pentru un asemenea parteneriat este nevoie de doi subiecți egali din punctul de vedere al suveranității. Problema este că între timp România și-a pierdut suveranitatea. O Românie cu suveranitatea amputată, dacă nu chiar aneantizată, nu poate fi partener strategic al SUA.

29. Această problemă se complică și prin apariția fenomenului „statului subteran” în SUA. O

Americă având suveranitatea divizată între un stat legitim și unul ocult, nu are cum fi partener strategic al altor state.

30. Concluzia este că parteneriatul strategic româno-american, care potrivit logicii geopolitice rămâne totuși esențial pentru securitatea României, în contextul dezordinii internaționale actuale, și-a pierdut și congruența intereselor strategice, și bazele (geo)politice reale și chiar subiecții (suverani) relației partenariale. Nu putem decât spera ca toate acestea (interese, subiecți, infrastructuri geopolitice) să renască din cenușa „păcii americane”. România are de făcut un efort consistent pentru a le resuscita. El începe cu reabilitarea propriei suveranități.

